

JUDIKATURA

Dennis Wassouf

Význam judikatury v kontinentálním právu

- Období před velkými kodifikace (přelom 18. a 19. století) – stěžejní je soudcovská tvorba práva (byť maskovaná jako pouhé „nalézání“ práva).
- Dominantní postavení soudců ve Francii i Německu – obyčejové právo.
- Neexistovala žádná doktrína soudcovského práva ani precedentů.
- **Doktrína precedentu vzniká v 19. století v Anglii.**
- **Kontinentální země se vydávají opačným směrem – velké kodifikace.**
- V kontinentálním okruhu je stěžejní zákon – zákaz soudcovské tvorby práva a **dokonce zákaz interpretace textu zákona.**
- Např. pruský všeobecný kodex zemského práva (1794) zakazoval: *„každé svévolné odchýlení se, jakkoliv malé, od jasných a výslovných termínů zákona, nerozhodno zda na základě nějakého tvrzeného logického uvažování nebo předstíraje výklad na základě údajného cíle a účelu zákona.“*

Význam judikatury v kontinentálním právu

- Čl. 5 Code Civil (1804): *„Soudci mají zakázáno vydávat obecná a normativní rozhodnutí ve věcech, které jim byly předloženy.“*
- Čl. 12 ABGB (1811): *„Nařízení vydaná v jednotlivých případech a rozsudky vynesené soudními stolicemi ve zvláštních právních rozepřích nemají nikdy moci zákona, nemohou býti vztahovány na jiné případy nebo na jiné osoby.“*
- V případě nejasnosti se soudce musel obrátit na zákonodárce, který mohl zákon vykládat – tento model se ukázal jako neudržitelný.
- **ABGB umožňoval kreativní výklad pomocí zákonné analogie (*analogia legis*) i odkazu na přirozené zásady právní (*analogia iuris*), viz § 7 ABGB: *„Nelze-li právní případ rozhodnouti ani podle slov ani z přirozeného smyslu zákona, jest hleděti k podobným případům v zákonech zřejmě rozhodnutým, a k důvodům jiných, s tím příbuzných zákonů. Zůstane-li právní případ ještě pochybný, musí býti rozhodnut podle přirozených zásad právních, se zřetelem k okolnostem pečlivě shrnutým a zrale uváženým.“***
- Soudce ale stále právo nalézá, nikoliv tvoří.

Judikatura vs. precedent

- **Definice precedentu Black's Law Dictionary:** „Rozhodnutí soudu, které je považováno za příklad nebo autoritu pro stejný nebo podobný případ, který nastane později, nebo pro podobnou právní otázku.“
- **Definice dle Jana Komárka:** „dřívější soudní rozhodnutí, které má normativní dopady daleko za kontext konkrétního sporu, v němž bylo učiněno“.

Definiční znaky precedentu:

- a) Singularita;
 - b) Prvotnost;
 - c) Formální závaznost;
 - d) Prospektivita.
- Budoucí normativní relevance je vlastní všem právním řádům. V systému common law je toto povýšeno na ústavní princip **stare decisis** (setrvat na rozhodnutém).
 - Koncepce založena na „**autoritě minulosti**“ – samotným argumentem pro autoritu precedentu je, že byl ve své věci prvním a v rámci právní jistoty má soudce toto minulé soudní rozhodnutí následovat i navzdory subjektivnímu nesouhlasu.
 - **Precedent je formálně závazný.**
 - **Základem práce s precedentem je analogie – podobnost je nutná podmínka dalších úvah o aplikovatelnosti precedentu)**

Judikatura vs. precedent

Precedentem může být rozhodnutí jakéhokoliv soudu, pro určení závaznosti jsou klíčové 3 faktory:

- a) Kdo rozhodnutí vydal;
- b) Která část rozhodnutí je závazná;
- c) Zda je závazná část aplikovatelná na nový případ, a pokud ano, tak v jakém rozsahu.

■ **Kdo rozhoduje o tom, co je precedent?**

■ **V textu precedentu rozlišujeme:** *ratio decidendi*, *obiter dictum*.

■ Za aplikaci precedentu v právu je považována pouze taková situace, kdy je v následujícím soudním rozhodování aplikováno to, co přímo vedlo k precedentnímu rozhodnutí (*holding* nebo *ratio decidendi*) – **Jedná se o nosné důvody rozhodnutí.**

■ Definice *ratio decidendi* dle Blacka: „*právní pravidlo, o němž si soud rozhodující pozdější případ myslí, že na něm předchodí soud založil své rozhodnutí.*“

Toto rozlišení vede k problému:

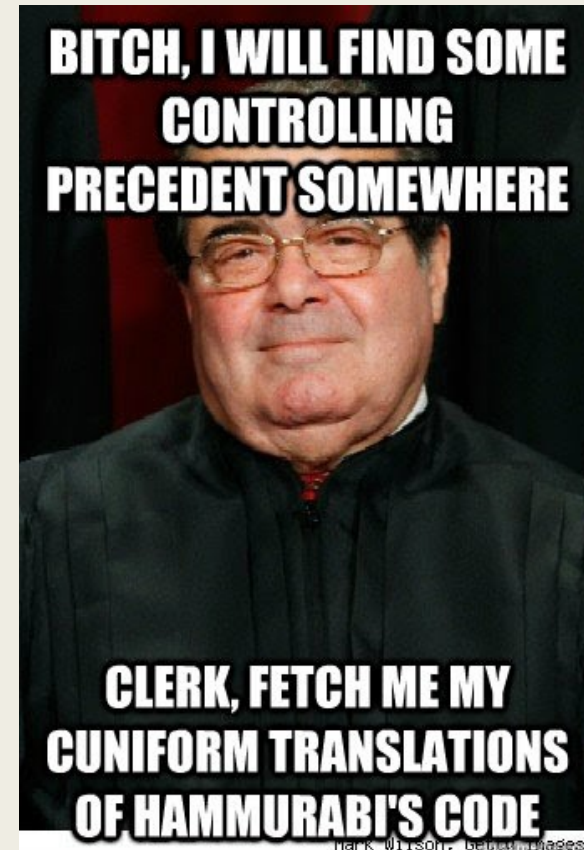
- a) *Jaká je hranice mezi ratio a obiter?*
- b) *Je obiter samo o sobě nezávazné?*
- c) *Zakládá citace soudního rozhodnutí automaticky precedent?*

Judikatura vs. precedent

- V common law soudci nestrukturují rozhodnutí na části *ratio* a *obiter*. Tím by zamezovali flexibilitě výkladu.
- **Ratio decidendi je obecné právní pravidlo, které z potenciálního precedentu získá interpret (soudce).**
- Ratio decidendi nemusí přímo odpovídat textu rozhodnutí.
- Jedná se o důvody, bez nichž by soud nedospěl k danému závěru.

Ve vztahu k práci s precedentem rozlišujeme:

- a) Následování (*following*);
- b) Nenásledování (*not following*);
- c) Překonání (*overruling*);
- d) Rozšíření či zúžení (*broadening* či *narrowing*);
- e) Odlišování (*distinguishing*).

Judikatura vs. precedent

- V kontinentální právním systému při práci se soudními rozhodnutími používáme pojem **judikatura** (někdy také „ustálená soudní praxe“, „ustálená judikatura“).
- **Ustálená judikatura:** „série rozhodnutí opakujících nebo rozvíjejících interpretaci určité zákonné nebo de facto soudně vytvořené normy, principu nebo metodologie interpretace neurčité normy“.

§ 10 odst. 2 OZ: „Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.“

§ 13 OZ: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“

- Používání judikatury se odvíjí od principu právní jistoty a zásady „stejně rozhodovat stejně“.
- **Je judikatura v českém právním řádu závazná?**

Judikatura vs. precedent

Aleksander Peczenik v knize *The Binding Force of Precedent* vytváří škálu závaznosti:

- 1. Formální závaznost:** rozhodnutí nerespektující takový precedent je považováno za protiprávní a v případě odvolání bude zrušeno.
 - *formálně závazný precedens, který není možné změnit ani soudem, který ho vydal,*
 - *formálně závazný precedens, který je možné změnit.*
- 2. Normativní síla:** rozhodnutí není formálně závazné a jeho nenásledování není protiprávní, ale bude s největší pravděpodobností kritizováno a může být v odvolacím řízení zrušeno či změněno.
 - *podmíněná normativní síla – soudce by měl aplikovat precedens pokud není dána určitá výjimka,*
 - *normativní síla, která je předmětem poměřování – soudce by měl aplikovat precedens pokud se nenajdou důvody, které převáží ve prospěch opaku.*
- 3. Podpůrný argument:** rozhodnutí není ani formálně závazné, ani nemá normativní sílu.
 - *V tomto případě následování precedentu může pouze dodat váhy rozhodnutí, opak není ani protiprávní ani odvolacím důvodem.*
- 4. Příkladná nebo jiná hodnota.**
 - Tyto druhy závaznosti nejsou kontinentální právní kultuře cizí.

Judikatura vs. precedent

V českém právu obecně rozlišujeme 3 typy závaznosti soudních rozhodnutí:

1. Obecná závaznost výroku nálezu ÚS, kterým je zrušen právní předpis;
 - *ÚS jako negativní zákonodárce*
 - *Výrok nálezu působí jako derogační norma.*
2. Závaznost soudního rozhodnutí v individuálním případě;
3. Závaznost precedentního charakteru.

Judikatura vs. precedent

Závaznost soudního rozhodnutí v individuálním případě

- Rozlišujeme dva podtypy závaznosti:

a) Závaznost jako vlastnost právní moci.

- §159a odst. 1 OSŘ: „Nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení.“
- Rozsudek zakládá pro své adresáty zamýšlené účinky.

b) Závaznost kasačního rozhodnutí.

- §226 odst. 1 OSŘ: „Bylo-li rozhodnutí zrušeno a byla-li věc vrácena k dalšímu řízení, je soud prvního stupně vázán právním názorem odvolacího soudu.“
- Neplatní bezvýjimečně.

- Z hlediska škály právní závaznosti má a) povahu formální závaznosti (nerespektování výroku soudu jednou ze stran je protiprávním jednáním), b) má spíše interpretační povahu, resp. normativní sílu.

- **O kasační závaznosti lze uvažovat jako o „absolutní závaznosti“** – „Ke kasační závaznosti svých nálezů se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyslovil mnohokrát. Např. již v nálezu sp. zn. III. ÚS 425/97 výslovně uvedl, že vykonatelný náleze Ústavního soudu je závazný pro všechny orgány i osoby a zakládá nepominutelnou procesní překážku rei iudicatae, která brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu či přehodnocení věci. Názor, podle kterého je kasační závaznost nálezů Ústavního soudu závazností takřka absolutní, byl pak potvrzen v řadě dalších rozhodnutí (např. v nálezech sp. zn. Pl.ÚS 4/06, IV. ÚS 301/05, IV. ÚS 1642/11 či IV. ÚS 2213/16).“ (Usnesení II.ÚS 3183/21 ze dne 12. 1. 2022).

Judikatura vs. precedent

Závaznost precedentního charakteru.

■ Precedenční závaznost má 3 znaky:

- a) Přesahuje individuální případ a působí obecně, vztahuje se na blíže neurčené obdobné případy;
- b) Předpokládá obecný princip nebo výkladem zobecnitelnou normu;
- c) Připouští různý stupeň intenzity.

■ **Judikát:** rozhodnutí zpravidla vyššího soudu, které obsahuje zobecnitelné pravidlo chování, předpokladem obecnosti je publikace. (výjimečně může mít precedenční účinek i rozhodnutí soudu prvního stupně, např. v bagatelních otázkách, kde se nepřipouští odvolání, např. žaloby na pokutu proti černým pasažérům v MHD)

■ Funguje na bázi tzv. **dekontextualizace**.

■ Např. judikát NS vylučující promlčení práva na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění v penězích za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti (31 Cdo 3161/2008) – **takové rozhodnutí nelze ignorovat.**

Judikatura vs. precedent

Čl. 89 Ústavy:

- 1) „Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno způsobem stanoveným zákonem, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak.“
- 2) „Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou **závazná** pro všechny orgány i osoby.“
- 3) „Rozhodnutí Ústavního soudu, kterým byl podle čl. 87 odst. 2 vysloven nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, brání ratifikaci smlouvy do doby, než bude nesoulad odstraněn.“

§ 79 odst. 1 zákona o soudech a soudcích:

„Soudci a přísedící jsou při výkonu své funkce nezávislí a **jsou vázáni pouze zákonem**. Jsou povinni vykládat jej podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem.“

- Co v ustanovení čl. 89 znamená pojem závaznosti?

Judikatura vs. precedent

- Precedenční závaznost rozhodnutí ÚS byla zpočátku napadána, např.: „u nálezů, které se týkají jen konkrétních právních poměrů a určitých osob, nemůže obecná závaznost výroku znamenat nic jiného než povinnost uznávat jejich závaznost právě jen pro ony konkrétní poměry.“ (O závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu, Bulletin advokacie č. 8/1995.)
- Tyto námitky se týkaly převážně publikace, který s rozvojem informačních databází odpadnul.
- **České právo nespadá do precedenčního systému.**
- Nicméně hovoříme o tzv. **precedenčních účincích judikatury.**
- **ÚS precedenční účinky dovodil zde:**

„Pokud Nejvyšší správní soud ústavněprávní výklad vyložený v nálezu Ústavního soudu nerefletoval, porušil tím, vzhledem ke smyslu a účelu efektivního a smysluplného koncentrovaného (specializovaného) ústavního soudnictví, majícího nezanedbatelnou funkci při sjednocování judikatury v oblasti ústavně zaručených kautel (samotný Ústavní soud může překonat vlastní právní názor vyslovený v nálezu pouze procedurou realizovanou v důsledku postupu ve smyslu § 23 zákona č. 182/1993 Sb.), maximu plynoucí z čl. 89 odst. 2 Ústavy, dle níž vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby. Nerespektování právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v nálezu ze strany orgánu veřejné moci nadto zakládá porušení principu rovnosti, jakož i dotčení v právní jistotě občanů“ (III.ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005, Slovenské důchody III.)

„z čl. 89 odst. 2 Ústavy vyplývá obecným soudům povinnost rozhodovat v souladu s právním názorem vysloveným Ústavním soudem v jeho nálezech, jinými slovy povinnost sledovat „ratio decidendi“, tj. vyložené a aplikované nosné právní pravidlo (rozhodovací důvod), o něž se výrok předmětného nálezu opíral. V ústavní stížnosti napadeném rozsudku Nejvyšší správní soud vyslovil obecný názor na svou povinnost respektovat nálezy Ústavního soudu; bez výhrad se přihlásil k závaznosti kasační, značně restriktivně však k závaznosti precedenční“ (IV.ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007, Slovenské důchody IV.)

Judikatura vs. precedent

- ÚS považuje za závazné vykonatelné nálezy, a to jak výrok, tak i nosné důvody (*ratio decidendi*).
- Nelze zaměňovat ratio s právní větou!
- Na druhou stranu princip právní jistoty a rovnosti (resp. stejnosti) není absolutní hodnotou.
- **Pl. ÚS 566/05 (Procedurální aspekty změny právního názoru Nejvyššího soudu):**

„Princip právní jistoty vede k závěru, že jednotlivec, veden důvěrou v právo, by měl mít vždy alespoň rámcovou představu o tom, zda jednání, kterého se dopouští, je jednáním právně dovoleným nebo zakázaným. Jak již uvedeno shora, v nálezu sp. zn. I. ÚS 558/01 Ustavní soud tuto premisu konkretizoval pro oblast trestněprávní kvalifikace tak, že vina pachatele musí být autoritativně konstatována jen ohledně takového jednání, o němž mohl pachatel, v době, kdy se ho dopouštěl, důvodně předpokládat, že jde o jednání trestné, a to s ohledem na obsah tehdy účinného trestního zákona, nebo tam, kde je to třeba, s ohledem na ustálenou a obecně dostupnou judikaturu obecných soudů.“

„Princip rovnosti před zákonem pak znamená, že zákon by měl být vykládán pro všechny případy splňující stejné podmínky stejně.“

„Tyto principy neplatí bezvýjimečně, existuje-li dostatečně legitimní důvod pro jejich omezení, tedy dostatečně legitimní důvod pro změnu interpretace právní normy, a byly-li orgánem měnícím interpretaci splněny procedurální postupy za tím účelem stanovené. Pouze takto zdůvodněné okolnosti legitimující změnu v interpretaci a transparentně použité procedurální postupy mohou ospravedlňovat zásah do právní jistoty a rovnosti jednotlivců. „

- ÚS tedy připouští, že nižší soudy se mohou od judikatury odchýlit.

Judikatura vs. precedent

- U jiných soudů se ÚS staví k argumentu „ustálenou judikaturou“ rezervovaně:

„Ústavní soud považuje dále za potřebné vyjádřit se k názoru odvolacího soudu uvedenému ve vyjádření k ústavní stížnosti, že musel postupovat podle ustálené a platné judikatury. Takové argumentaci nelze přisvědčit, neboť soudce je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy ČR při rozhodování vázán pouze zákonem. V případě, že při svém rozhodování přihlíží k judikatuře, měl by mít na zřeteli, že její ustálenost a platnost jsou odvislé od vývoje, který je odrazem daných společenských a ústavněprávních podmínek. Navíc aplikace takové judikatury musí být v souladu s mezinárodními závazky, které Česká republika přijala, v daném případě především s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.“ (IV.ÚS 200/96 ze dne 21. 11. 1996, K právu na obhajobu a odsouzení v nepřítomnosti)

- Následování ustálené judikatury má podle ÚS samého limity.

Judikatura vs. precedent

- Nižší soudy jsou **povinny tzv. reflektovat** judikaturu ÚS.
- §54 odst. 1 zákona o Ústavním soudu: „*Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem a v ostatních věcech usnesením.*“

3 druhy závaznosti judikatury ÚS dle její formy:

- a) *právní názor obsažený v jednom senátním nálezu ÚS;*
- b) *právní názor obsažený v plenárním nálezu ÚS;*
- c) *právní názor obsažený v ustálené judikatuře ÚS.*

- **Usnesení ÚS obecně nemají precedenční účinky; to vyvozuje sám ÚS:**

„Zatímco platí domněnka, že každý náleží je všeobecného významu, mezi usneseními by mohly mít precedenční účinky maximálně jenom ty, které Ústavní soud usnesením svého pléna vybral pro publikaci ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu“

„Kromě odmítnutí z formálních důvodů Ústavní soud rozhoduje věc usnesením typicky v situaci, kdy zjišťuje, že její řešení nemá ústavní dimenzi. Pro tvrzení, že precedenční síla kteréhokoliv nálezů je nesrovnatelná s precedenční silou kteréhokoliv usnesení, lze najít oporu v zákoně o Ústavním soudu. Jelikož je publikace soudního rozhodnutí všeobecně uznávaný předpoklad toho, aby mohly mít precedenční účinky, je významné, že na rozdíl od úpravy nálezů ustanovení § 59 zákona o Ústavním soudu dává Ústavnímu soudu prostor pro rozhodování, která usnesení publikuje. Zatímco platí domněnka, že každý náleží je všeobecného významu, mezi usneseními by mohly mít precedenční účinky maximálně jenom ty, které Ústavní soud usnesením svého pléna vybral pro publikaci ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Navíc ustanovení § 23 ve spojení s ustanovením § 11 odst. 2 písm. i) zákona o Ústavním soudu stanoví povinnosti senátu Ústavního soudu, jak má postupovat v případě, že nesouhlasí s právním názorem obsaženým v nálezů. Cílí již tím, že zákon o Ústavním soudu explicitně omezuje tuto povinnost k nesouhlasu s nálezovým rozhodnutím, je zřejmé a contrario, že usnesení nejsou považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná. poznámka pod čarou 9). Přirozeně to neznamena, že nemohou mít za žádných okolností precedenční účinek a že proto vždy mohou a měla by být opomíjena. V tomto ohledu žádná pevná pravidla neexistují. A proto je zřejmé, že povinnost respektovat dřívější rozhodnutí Ústavního soudu se vztahuje primárně (a téměř výlučně) na nálezy; v případě, že by soud přikládal precedenční účinek usnesení, stejně jeho sílu převáží precedenční účinek nálezů.“ (IV.US 301/05 ze dne 13. 11. 2007, Slovenské duchody VI.)

Pl. ÚS 4/94

Nález ÚS ze dne 12.10.1994

☆ Přidej k oblíbeným

Použití důkazu anonymního svědka v rámci trestního řízení

Typ řízení	O zrušení zákonů a jiných právních předpisů	Napadený akt	Tisková verze
Význam	1	zákon; 141/1961; o trestním řízení soudním (trestní řád); § 55/2, § 209	Stáhnout PDF
Navrhovatel	SKUPINA POSLANCŮ	Dotčené ústavní zákony a mezinár. sml.	
Soudce zpravodaj	Hölländer Pavel	1/1993 Sb., čl. 10	
Typ výroku	vyhověno vykonatelnost odložena - § 58/1	2/1993 Sb., čl. 37 odst.3, čl. 38 odst.2, čl. 4 odst.4	
Odlišné stanovisko	Janů Ivana	209/1992 Sb./Sb.m.s., čl. 6 odst.3 písm.d, čl. 5 odst.4	
Předmět řízení	základní ústavní principy/demokratický právní stát/princip proporcionality zrušení právního předpisu (skupina poslanců) právo na soudní a jinou právní o... vice v	Ostatní dotčené předpisy	
Věcný rejstřík	Vazba	141/1961 Sb., § 55 odst.2, § 209, § 74 odst.1	
Paralelní citace (Sbírka nálezů a usnesení)	N 46/2 SbNU 57	214/1994 Sb.	
Paralelní citace (Sbírka zákonů)	214/1994 Sb.		
ECLI	ECLI:CZ:US:1994:PI.US.4.94		
Datum podání	23.02.1994		

 přidejte vlastní popisek

Text

Související judikáty

Citovaná zákonná ustanovení

Právní věta

- Smyslem práva na veřejné projednání věci, ve spojení s právem vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, je poskytnout obžalovanému v trestním procesu možnost verifikace důkazů, směřujících vůči němu, a to před tváří veřejnosti. Tato verifikace v případě svědecké výpovědi obsahuje dva komponenty: prvním je prověření pravdivosti skutkových tvrzení, druhým je potom možnost prověření věrohodnosti svědka. Instituce anonymních svědků tudíž omezuje možnost obžalovaného verifikovat pravdivost vůči němu směřující svědecké výpovědi, protože vylučuje možnost vyjádřit se k osobě svědka a k jeho věrohodnosti. Omezuje tedy jeho práva na obhajobu, je v rozporu s principem kontraktornosti procesu, s principem rovnosti účastníků.
- K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody. V případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do druhého z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.
- Při závažném zásahu do práva obviněného na obhajobu, a tím i do principů spravedlivého procesu, bylo tudíž povinností zákonodárce hledat rovněž možnosti minimalizace takového zásahu.
- Účelem trestního řízení není jenom "spravedlivé potrestání pachatele", účelem trestního řízení je rovněž "fair" proces. Existence řádného procesu je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu.
- Zákonnou lhůtu, vymezující dobu trvání vazby, nutno tudíž považovat za lhůtu nezbytného omezení osobní svobody obviněného (resp. obžalovaného), u kterého platí presumpce nevinny, určenou orgánům činným v trestním řízení pro ukončení tohoto řízení. Z uvedeného plyne, že při rozhodování o prodloužení vazby, kromě existence zákonného vazebního důvodu, nutno prokázat vážné důvody, v důsledku nichž v uplynulé lhůtě nebylo možno řízení ukončit.

III. ÚS 256/01

Nález ÚS ze dne 21.03.2002

 Přidej k oblíbeným

Rekognice

Typ řízení	O ústavních stížnostech
Význam	3
Navrhovatel	STĚŽOVATEL - FO
Soudce zpravodaj	Holländer Pavel
Typ výroku	zamítnuto
Předmět řízení	základní ústavní principy/demokratický právní stát/princip proporcionality základní práva a svobody/nedotknutelnost osoby základní práva a svobody/ochra ... více v
Věcný rejstřík	procesní postup Ochrana osobnosti
Paralelní citace (Sbírka nálezů a usnesení)	N 37/25 SbNU 287
ECLI	ECLI:CZ:US:2002:3.US.256.01
Datum podání	27.04.2001

Napadený akt
rozhodnutí soudu
Dotčené ústavní zákony a mezinár. sml.
1/1993 Sb., čl. 80 odst.1, čl. 90
2/1993 Sb., čl. 2, čl. 7, čl. 10 odst.1, čl. 39, čl. 40
Ostatní dotčené předpisy
133/2000 Sb., § 29
141/1961 Sb., § 104b odst.4, § 93 odst.2, § 93 odst.2, § 103, § 65
283/1991 Sb., § 45a
40/1964 Sb., § 11, § 12 odst.2
75/1957 Sb., § 4

 Tisková verze

 Stáhnout PDF

 přidejte vlastní popisek

Text

Související judikáty

Citovaná zákonná ustanovení

Právní věta

Nelze mít pochybnosti o tom, že institut rekognice fotografiemi je efektivním důkazním prostředkem, tedy je institutem umožňujícím dosažení veřejného statku (dobra), spočívajícím v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů. Kromě uvedeného plní rekognice i další účel. Vzhledem ke skutečnosti, že rekognice je prostředkem prověrky věrohodnosti přímého svědectví, plní rovněž účel vyloučení nevinných osob z podezření, a tudíž účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením.

Zákonnou licenci ve smyslu § 12 odst. 2 obč. zák. lze považovat za ústavně souladnou toliko tehdy, nelze-li sledovaného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen se souhlasem dotčených osob, tj. akceptace ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. ve vztahu k § 12 odst. 1 obč. zák. za podmínky subsidiarity.

Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spojeno s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob, než podezřelého, resp. obviněného. Příkladem je možnost nařízení prohlídky a pitvy mrtvol a její exhumace (§ 115 tr. řádu) ve vazbě na osobnostní práva dle § 15 obč. zák., resp. povinnost svěřit (§ 97 tr. řádu) a v této souvislosti strpět i otázky dotýkající se jeho věrohodnosti, jež z povahy věci překračují rámec osobnostní ochrany dle § 11 obč. zák. Z rámce těchto obecně akceptovaných příkladů kolize v předmětné věci posuzovaný institut rekognice fotografiemi nevybočuje.

Zákonnou podmínkou provedení rekognice fotografiemi je skutečnost, že všechny srovnávací fotografie musí být fotografiemi v předmětném trestním řízení nezúčastněných osob. Použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici tudíž nezakládá žádné dotčení jejích osobnostních práv, plynoucích z § 11 obč. zák. (např. práva na ochranu cti a dobrého jména v souvislosti s neoprávněným založením podezření ze spáchání trestného činu a jeho šířením ve veřejnosti). Nadto je rekognice fotografiemi zachycena v soudním spise, přičemž tento není veřejnou listinou a nahlížení do něj je omezeno na přesně zákonem omezený okruh osob (§ 65 tr. řádu).

II. ÚS 142/99

Usnesení ÚS ze dne 25.10.1999

 Přidej k oblíbeným

Náležitosti odvolání, tzv. blanketové odvolání

Typ řízení **O ústavních stížnostech**
Význam **3**
Navrhovatel **STĚŽOVATEL - FO**
Soudce zpravodaj **Procházka Antonín**
Typ výroku **odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost - § 43/2/a)**
Předmět řízení **právo na soudní a jinou právní ochranu /spravedlivý proces /rovnost účastníků řízení, rovnost „zbraní“
právo na soudní a jinou právní ochranu**
Věcný rejstřík **pravomoc**
Paralelní citace **U 67/16 SbNU 359**
(Sbírka nálezů a usnesení)
ECLI **ECLI:CZ:US:1999:2:US.142.99**
Datum podání **17.03.1999**

Napadený akt
rozhodnutí soudu
rozhodnutí soudu
Dotčené ustavní zákony a mezinár. sml.
2/1993 Sb., čl. 36 odst.1, čl. 37 odst.3
Ostatní dotčené předpisy
99/1963 Sb., § 42, § 43, § 205 odst.1, § 205 odst.2, § 209, § 42 odst.4, § 43, § 205 odst.1, § 205 odst.2

 Tisková verze

 Stáhnout PDF

 přidejte vlastní popisek

Text

Související judikáty

Citovaná zákonná ustanovení

Právní věta

Pokud včas podané odvolání obsahující pouze některé z předepsaných náležitostí, jimiž bylo možno řádně označit napadené rozhodnutí, neobsahovalo uvedení toho, v čem je spatřována nesprávnost napadeného rozhodnutí nebo postupu soudu a čeho se odvolatel domáhá, bylo povinností soudu vyzvat odvolatele k odstranění vad odvolání a stanovit k tomu lhůtu s upozorněním, že v případě nesplnění požadavků bude řízení zastaveno. K zastavení řízení z důvodu nesplnění výzvy by odvolací soud přikročil jen tehdy, jestliže by v obsahu odvolání konstatoval takové vady, které by bránily věcnému projednání návrhu nebo jestliže by šlo o odvolání natolik nesprávné či neúplné, že by odvolacímu soudu neumožňovalo v řízení pokračovat.

2 Afs 80/2008 - 67

☆ Přidej k oblíbeným

Rozsudek **NSS** ze dne 09.10.2008

Správní řízení: vázanost správního orgánu právním názorem soudu Řízení před soudem: závaznost rozhodnutí rozšířeného senátu

Způsob rozhodnutí	zamítnuto
Účastníci řízení	Městská energie, s. r. o. Finanční ředitelství v Ústí nad Labem
Věc	Daně - daň z příjmů
Publikováno	1744/2009 Sb. NSS

 Tisková verze

 Stáhnout PDF

 přidejte vlastní popisek

Text

Související judikáty

Citovaná zákonná ustanovení

Právní věta

I. Právní názor vyslovený krajským soudem ve zrušujícím rozhodnutí je závazný pro správní orgán (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). Pokud krajský soud ve zrušujícím rozsudku některou žalobní námitku neshledal důvodnou, znamená to pro správní orgán, že posouzení této otázky není povinen měnit, vyjma případů, kdy dojde ke změně skutkového či právního stavu, která změnu právního hodnocení odůvodňuje. To však neznamená, že by žalobce nemohl takové posouzení znovu napadnout v žalobě proti novému správnímu rozhodnutí a následně i kasační stížností proti novému rozhodnutí krajského soudu. Opačný přístup by totiž vyloučil možnost přezkoumání právního názoru krajského soudu vysloveného v jeho neprospěch v kasačním řízení.

II. Za situace, kdy se rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu obsáhle se vypořádávající s názorovými alternativami a ústící v přesvědčivě odůvodněný názor střetává s nálezem Ústavního soudu v obdobné věci postrádající bližší zdůvodnění, nelze vykročit z mezí závaznosti rozhodnutí rozšířeného senátu.

Judikatura vs. precedent

Vyšší soudy se zabývaly i otázkou rozlišení a závaznosti ratio a obiter:

- **Závaznost obiter dicti dle ÚS, náleží ÚS 1589/13 ze dne 21. 1. 2015:** *„Toto právo [na zákonného soudce] však nebylo nepředložením věci velkému senátu kolegia nijak dotčeno, pokud bylo možno spornou věc posoudit na základě rozhodovací praxe dovolacího soudu, která spornou právní otázku v případě plnění za jiného v pracovněprávních vztazích staví najisto. Další úvahy dovolacího soudu netvoří nosné důvody rozhodnutí, na věc samu nemají vliv, a tudíž rozdílnost judikatury v této oblasti nemůže založit nárok na předložení věci velkému senátu kolegia.“*
- **Závaznost obiter dicti dle NSS, usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2008, 7 Afs 54/2007-62:** *„Z tohoto hlediska pro dovození pravomoci rozšířeného senátu není rozhodující, zda právní názor vyslovený v rozhodnutí byl nosným důvodem pro rozhodnutí ve věci či byl vysloven pouze obiter dictum nebo v jiných souvislostech.“*
- Ratio ani obiter nekorespondují s textem rozhodnutí!
- Určení rozlišení nenáleží autorovi rozhodnutí, ale soudci, který jej následně aplikuje.

Judikatura vs. precedent

- V českém právu chápeme precedenční účinky jako **tzv. diskurzivní závaznost**.
- **Tato závaznost není odvozená od formální závaznosti, ale od převládajících názorů v profesní komunitě.**
- Soudce neaplikující rozhodnutí nadřazeného soudu se nedopouští nezákonného aktu, pouze hrozí, že neunes argumentační břemeno.
- Rozdíl oproti precedenčnímu systému je, že nižší soud se může od judikatury vyšších soudů odchýlit **i v rámci vertikální závaznosti** (byť z dobrých důvodů).
- Oproti precedenčnímu systému vnímáme precedenční účinky u sekvence opakovaně stvrzené soudní praxe (judikatury), nikoliv u jednotlivých rozhodnutí.
- **Zdeněk Kühn dodává:** *„Teprve pokud právník vidí, že určitý právní názor byl opakovaně potvrzen napříč nejvyšším soudem, může být uklidněn, že jde vskutku o ‚ustálenou judikaturu‘, tedy o názor nejvyššího soudu, nikoli ‚jen‘ jednoho malého senátu.“*

Judikatura vs. precedent

- Horizontální závaznost platí napříč organizačními složkami soudu (kolegia, senáty).
- Procesní omezení volného výkladu zákonů soudci (na pomezí mezi kasační a diskurzivní závazností):

§ 20 odst. 1, ZSS:

„Dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Při postoupení věci svůj odlišný názor zdůvodní.“

§ 17 odst. 1, SŘS:

„Dospěl-li senát Nejvyššího správního soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, postoupí věc k rozhodnutí rozšířenému senátu. Při postoupení svůj odlišný právní názor zdůvodní.“

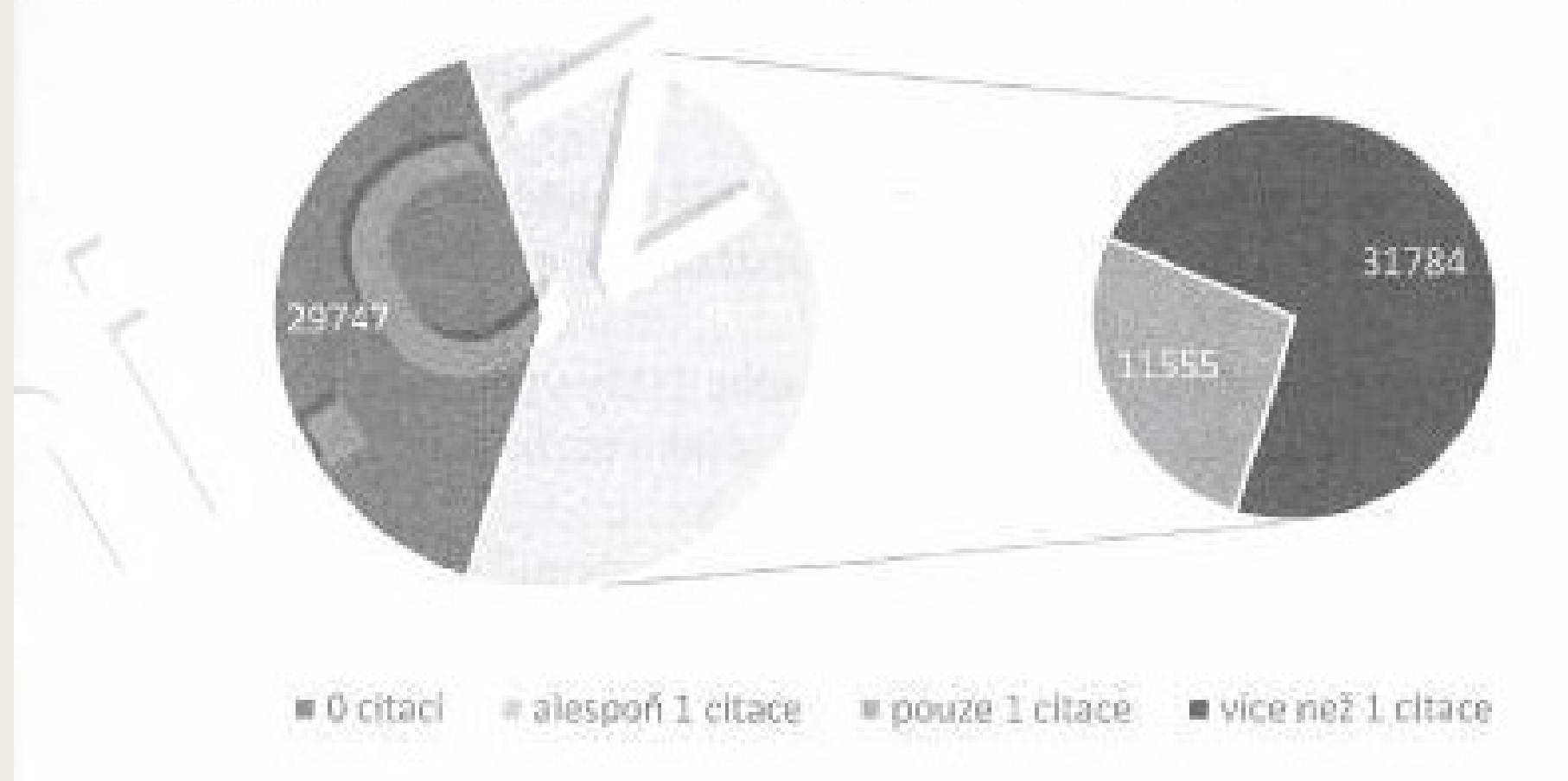
§ 23 ZÚS:

„Jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nález, předloží otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.“

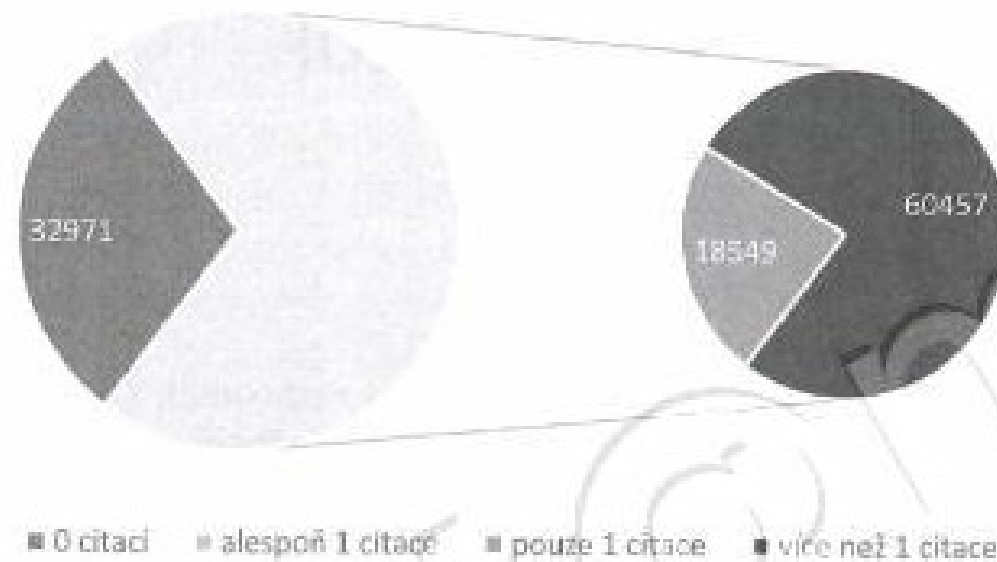
Práce s judikaturou – hledisko soudu

- Máme omezené povědomí o tom, jak s judikaturou nižší soudy zacházejí.
- Reálný vliv rozhodnutí ÚS není prozkoumán.
- Soudy mají tendenci s judikaturou pracovat stále častěji, je tu ale riziko spojené s **dekontextualizací**.
- **Odkazování na judikaturu v rámci řetězce podobných případů je legitimní.**
- **Jaké má praktické důsledky ignorování judikatury ÚS?**
- **Existují mimoprocenší nástroje sjednocování soudní praxe?** (§14 odst. 3 ZSS; §12 odst. 2 SŘS) – sjednocující stanoviska NS a NSS.

Obr. 9: Přehled citačního prostředí vrcholných českých soudů: Ústavní soud

Obr. 10: Přehled citačního prostředí vrcholných českých soudů: Nejvyšší soud

Obr. 11: Přehled citačního prostředí vrcholných českých soudů: Nejvyšší správní soud

Tab. 16: Celkové počty citací a podíly vzájemných citačních vztahů mezi jednotlivými soudy

ÚS cituje ÚS	137 308	70,64 %
ÚS cituje NS	8 486	4,37 %
ÚS cituje NSS	2 877	1,48 %
ÚS cituje ostatní	45 689	23,51 %
NS cituje NS	153 242	44,16 %
NS cituje ÚS	80 658	23,24 %
NS cituje NSS	804	0,23 %
NS cituje ostatní	112 287	32,36 %
NSS cituje NSS	90 217	71,02 %
NSS cituje ÚS	14 756	11,62 %
NSS cituje NS	1 342	1,06 %
NSS cituje ostatní	20 709	16,30 %

Práce s judikaturou – hledisko právního zástupce

- Od závaznosti odlišujeme argumentační sílu.
- Judikatura v rámci žalobní argumentace plní funkci posílení argumentu, který zastáváme.
- Nutnost používat judikaturu právními zástupci plyne ze současného významu zásady *iura novit curia*.
- Původně byly žaloby kratším shrnutím skutkového stavu a výčtem relevantních právních ustanovení.
- **V kontinentálním systému** byl důraz kladen na soudce-specialistu, který „zná právo“. Není nutné mu předkládat právní argumenty
- **V systému common law** byl důraz kladen na strany sporu, které soudu předloží analýzy a argumenty.
- **Nutnost použití judikatury je odvozena i z vnitřních postupů ČAK** – „pokud advokát povede spor, aniž seznámí klienta s tím, že s ohledem na relevantní ustálenou judikaturu jsou jeho šance na úspěch minimální, pak vzniká klientovi nárok na náhradu škody vůči advokátovi za nekvalitní právní zastoupení. Totéž platí, pokud advokát judikaturu vůbec nezná.“

Pravidla práce s judikaturou

1. Být transparentní. Nestačí se odvolávat na neurčitou „ustálenou judikaturu“, je třeba používat konkrétní rozhodnutí, včetně nezbytných odkazů.
2. Nedomýšlet si „ustálenost“ někde, kde ji nejsme schopni prokázat.
3. Používat aktuální judikaturu. Vždy je třeba ověřit, zda právní názory v rozhodnutích, která chceme použít, skutečně představují aktuální právní názor daného soudu.
4. Nepoužívat náhodné právní názory soudu. To, že někde někdo něco napsal do soudního rozhodnutí, neznamená, že to byl jeho nejlepší nápad, že to je správné apod.
5. Právní názor soudu není právní norma, jde o interpretaci právní normy v kontextu daného případu.
6. Ověřovat skutkovou podobnost. Chci-li, aby moje argumentace judikaturou obstála, musím používat právní názory vyslovené ve skutkově obdobných situacích.
7. Používaný právní názor by měl úzce souviset s oněmi nosnými důvody rozhodnutí (tj. ratiem decidendi). Právní názory, které soud v rozhodnutí vyslovuje bez návaznosti na rozhodovaný případ (tj. jako tzv. obiter dictum) nemohou mít normativní charakter.
8. V případě, že nesouhlasím s aktuálním právním názorem relevantního soudu a chci např. rozhodnout v rozporu s ním, musím to náležitě vysvětlit.
9. Judikatura není zákon. Nestačí se tedy při rozhodování opírat jen o to, co řekly soudy přede mnou.
10. Na druhou stranu není dobrý nápad ignorovat ustálenou praxi NS a NSS, povede to v důsledku s největší pravděpodobností k tomu, že Vaše rozhodnutí bude v následném řízení zrušeno.
11. Judikatura Ústavního soudu má specifickou roli, která vyplývá z čl. 89 Ústavy, ač se na tom teorie neshoduje, ignorování právního názoru Ústavního soudu bychom mohli chápat jako zpochybňování role tohoto soudu jako orgánu ochrany ústavnosti.
12. Právní věta je anotace rozhodnutí, nikoli nositel právního názoru. Vždy je třeba analyzovat a používat vlastní rozhodnutí, ne jen právní větu.

Zdroje

1. Bobek, M., Kühn, Z. *Judikatura a právní argumentace*. Praha: Auditorium, 2013.
2. Harašta, J., Smejkalová T. a kol. *Citační analýza judikatury*. Praha: Wolters Kluwer, 2021.
3. Smejkalová, T. Judikatura, nebo precedens? *Právník*, roč. 158, č. 9, 2019.
4. Smejkalová, T., Novotná, T. Studie dekontextualizace v používání judikatury. *Právník*, roč. 160, č. 12, 2021.
5. Wintr, J. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2019.

**Děkuji za
pozornost!**